

Рецензія
на дисертацію
Дігтяра Романа Васильовича
на тему: «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -
початку XX століття : історико-правове дослідження»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Проведене Р. В. Дігтярем дослідження дискусійних і маловідомих сторінок в історії українського національного державотворення в період XVII – початку XX століття є своєчасним та таким, що відповідає сучасному етапу розвитку української держави, а саме відстоювання незалежності та утвердження статусу суверенної держави. В сучасних умовах міжнародного збройного конфлікту під загрозою постає питання існування України як суверенної держави, суб'єкта міжнародного права, та відновлення суверенітету на окупованих територіях у межах міжнародно-визнаного кордону. Надзвичайно актуальним є позбавлення політичного забарвлення конкретних історичних подій, які по-різному трактуються представниками наукових шкіл, надто прихильниками ідей, пов'язаних з відбілюванням геноцидних дій проти українського народу упродовж тривалого часу.

Як вбачається зі змісту дослідження, автор вважає, що висвітлення процесів українського державотворення в період XVII – початку XX століття характеризується тенденціями й підходами, котрі були своєрідним віддзеркаленням темпоральних особливостей конкретних історичних періодів. На підставі наведеного, коректним узагальненням виступає думка про те, що стан наукової розробки даної теми доцільно розглядати за хронологічно-проблемним принципом з розподілом дослідженого історичного процесу державотворення на три періоди. Аргументованим видається авторський висновок, що справжнє і незаангажоване політико-правове середовище для проведення такого роду досліджень з'явилося після проголошення незалежності України.

Не викликає сумнівів, що дисертаційне дослідження має міждисциплінарний характер, оскільки порушена проблематика торкається історичної, правової, економічної, політологічної й морально-психологічної сфер життя українського народу.

Відзначаючи актуальність роботи, доречно вказати на масштабність та глибину дослідження, оскільки йдеться про українські національні державотворчі процеси не тільки в межах міжнародно-визнаних кордонів території України. Акцентовано увагу на державотворчій діяльності урядів на територіях, значно віддалених від України, а саме Далекому Сході, Західному Сибіру, Північному Казахстані, Кубані й на інших землях, у тому числі тих, що належали Австро-Угорській імперії та Речі Посполитій.

Оцінюючи зв'язок роботи з напрямками наукових досліджень ЗВО, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження виконане у межах планових науково-дослідних тем у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук НАН України на 2019 – 2023 роки, затвердженими Постановою НАН України від 30 січня 2019 р. № 30, ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021.

Тема дисертації пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри Конституційного та адміністративного права Державного університету інфраструктури та технологій «Державно-правові засади гарантування прав і свобод людини та громадянина в Україні» (ДР 0121U112892).

Поточним висновком до вищенаведеного є те, що в цілому дисертаційна робота містить правові, теоретичні й організаційні засади досліджуваної теми і ґрунтується на достатньо глибокому історичному, теоретико-правовому та документальному аналізі історичних подій і архівних свідчень про процеси українського національного державотворення у визначений історичний період.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Рецензування дисертаційного дослідження Р. В. Дігтяра дозволило зробити висновок про те, що воно є структурованим та ґрунтується на результатах аналізу значної кількості історичних документів, законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, літературних джерел і наукового доробку загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного, господарського права, а також наукових праць, присвячених окремим питанням щодо дослідження процесів українського національного державотворення.

Дисертація Р. В. Дігтяра визначається як комплексне дослідження, що визначається чітким і послідовним підходом до висвітлення його об'єкту та предмету, а визначені мета і завдання забезпечили розв'язання наукового завдання. Належний ступінь наукової обґрунтованості та науково-практичної цінності виконаної роботи, що в узагальненому вигляді відображені в авторських

висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; обранням і застосуванням системи наукових методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті та задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження.

Визначення та підбір методологічних інструментів дослідження, наукових підходів відзначається комплексністю та науковою доцільністю, а аналітико-синтетичне опрацювання наукових джерел різних історичних періодів, верифікація отриманої інформації, порівняльний аналіз державотворчих документів українських державних утворень (конституцій) поза межами територіальної України, забезпечили успішне розв'язання визначених завдань. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх оприлюдненням у фахових наукових журналах, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом його власних напрацювань, вдалою спробою теоретико-правової оцінки історичних подій та нормативно-правових актів, якими забезпечувалося поширення і утвердження української національної ідеї на шляху становлення і розвитку Української державності.

Основні положення роботи знайшли відображення у 7 наукових працях, з них 3 наукові статті, опублікованих у фахових виданнях, та у 4 тезах доповідей на наукових міжнародних конференціях. Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про належну обґрунтованість результатів дисертації Р. В. Дігтяра галузі теорії та історії держави і права, як для теоретичного, так і практичного застосування в межах досягнутих автором мети та завдань, що є свідченням його високого наукового рівня. Такий висновок підтверджується, у тому числі, достатнім обсягом наукових публікацій, що висуваються відповідно до чинного законодавства України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна дослідження конкретизується в найважливіших положеннях, висновках і пропозиціях. Серед них, можна виділити наступні. Погоджуюся, що проведене комплексне дослідження становлення і розвитку державності в Україні XVII - початку XX століття, здійснений порівняльно-правовий аналіз конституцій та інших нормативно-правових актів Української Народної Республіки і Зеленого Клину

(Далекосхідної Української Республіки); авторські положення щодо розуміння впливу римського та канонічного права на формування правового поля і державницьких засад тогочасних прототипів держави Україна, взаємодії звичаєвого права Київської Русі з Візантійським (Римським) правом з позицій розуміння його впливу на формування давньоукраїнської правової системи, а також пропозиції щодо історичної періодизації становлення і розвитку державності в Україні XVII - початку XX століття (Козацько-Гетьманська держава, Українська Народна Республіка, Директорія, Західноукраїнська Народна Республіка), яку доповнено новою складовою, є елементами новизни, висловленими вперше.

Не викликають сумнівів авторські висновки про те, що удосконалено розуміння ролі і наслідків деструктивних проявів у діяльності низки новоутворених українських держав на території сучасної України і поза її межами, а також понятійно-категоріальний апарат, який використано для дослідження піднятої проблематики.

Заслуговують на увагу судження про подальший розвиток уявлень щодо зародження і формування міжусобних відносин Галицько-Волинської та Козацько-Гетьманської держав у більш пізніх історичних періодах, а також знань, пов'язаних з історико-правовим дослідженням процесів українського національного державотворення у різні історичні періоди.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Рецензоване дослідження базується на аналізі та характеристиці вагомих, ґрунтовних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних представників теорії держави і права, присвячених проблематиці українського національного державотворення у різні історичні періоди. Нормативну основу дисертаційного дослідження складає Конституція України, окремі законодавчі та нормативно-правові акти, якими обґрунтовуються авторські висновки.

Джерелами фактичного матеріалу є результати власних досліджень, архівні матеріали, науковий та науково-публічний доробок вітчизняних і зарубіжних істориків, правників, філософів, публіцистів.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їхньому отриманню передувала значна робота з аналізу нормативних актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, в яких висвітлюються історичні події та законодавчо закріплені факти, що розкривають

сутність діяльності зі становлення української національної державності в різних частинах Євразійського континенту.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, узагальнених практичних матеріалів й відповідних наукових методів. Автор методологічно правильно підходить до визначення меж дослідження, визначаючи його міждисциплінарний характер.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Окремо слід відзначити володіння здобувачем методологічним інструментарієм наукового дослідження. Наприклад, зведені в один підрозділ (1.2) відомості про методологічну основу дослідження формують цілісну структуру довершеності на підставі застосування відповідних методологічних інструментів для виведення авторських суджень і висновків. Серед таких інструментів значну увагу приділено використанню загально наукових і спеціально-наукових методів і підходів. Так, подається звернення до методологічних можливостей герменевтичного та системного підходів, діалектичного, синергетичного, історичного, порівняльно-правового методів, а також можливостей аналітичного і синтетичного методів, індукції і дедукції тощо.

Обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційної роботи Р. В. Дігтяра обумовлюється належним і достатньо якісним підбором емпіричної бази дослідження. Автором досліджено значну кількість нормативно-правових актів і наукових джерел. До факторів, що обумовлюють достовірність та логічну побудову дослідження необхідно віднести вдало сформовану структуру дисертації, яка відображає послідовність викладу контенту дисертації, що дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, пропозицій, висновків та рекомендацій.

Таким чином, висунуті автором задля досягнення поставленої мети завдання виконані на належному методологічному рівні, що є підтвердженням оволодіння Р. В. Дігтярем методологією наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого дослідження історико-правових аспектів українського державотворення на різних етапах історичного розвитку Української держави;

навчально-методичній діяльності – для проведення різних форм занять зі студентами денної та заочної форм навчання й при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці лекційних курсів, робочих програм, навчально-методичних комплексів із дисциплін «Історія держави і права України», «Теорія держави і права», «Історія вчень про державу і право», «Історія українського права», «Історія України»; практичній діяльності – при підготовці та проведенні круглих столів, конференцій, семінарів.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Дігтяра Романа Васильовича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Р. В. Дігтяра, необхідно звернути увагу на окремі положення, що могли би слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Одним із завдань дослідження визначено «обґрунтувати вплив Української Народної Республіки та ЗУНР на процеси формування українського державотворення». Водночас, з огляду на викладений в дослідженні матеріал, доцільно було би не обмежуватися лише аналізом впливу УНР та ЗУНР на процеси українського національного державотворення. Думається, що державотворчі заходи представників влади Зеленого Клину, Команчанської, Гуцульської республік, Сірого, Малинового клинів тощо не могли не справи вплив на ситуацію, яка відбувалася майже одночасно на різних територіях, але за ініціативи українського населення.

2. На стор. 95 дослідження подається посилання до наукового доробку І. Кривецького щодо циклічності та поширення традицій українського національного державотворення. Так, на думку цитованого науковця, «ця традиція червоною ниткою, більш чи менш міцною, тягнулася через усю стару українську історіографію XII – XVIII в.в...».

У цьому зв'язку хотілося би почути які саме аргументи наводить І. Кривецький для обґрунтування свого судження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Р. В. Дігтяра на тему «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII - початку XX століття: історико-правове дослідження» за актуальністю обраної теми, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Дігтяр Роман Васильович, на підставі прилюдного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри
теорії та публічного права
Юридичного факультету
Інституту управління, технологій та права
Державного університету
інфраструктури та технологій

Віталіна ОЗЕЛЬ

Віталіна Озель
Декан *Завідувач*
Кафедри